
РОЗДІЛ 1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ ВЧЕНЬ

УДК 378:34:349.2

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2021.03.1>

ПІДГОТОВКА ПРАВНИКІВ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Керноз Н.Є.,

старший викладач кафедри публічного та приватного права
Національного університету «Чернігівська політехніка»
ORCID <http://orcid.org/0000-0002-8174-4057>

Стеченко К.Л.,

здобувачка вищої освіти IV курсу юридичного факультету
Національного університету «Чернігівська політехніка»
ORCID <https://orcid.org/0000-0002-8034-5126>

Керноз Н.Є., Стеченко К.Л. Підготовка правників в Україні: проблеми та перспективи вдосконалення.

У статті досліджено проблеми та перспективи вдосконалення підготовки правників в Україні. Наголошено, що нинішній стан української юридичної освіти є близьким до критичного: кількість правників-випускників у разі перевищує попит на ринку, абітурієнти показують низькі результати на вступних іспитах до правничої магістратури, роботодавці не задоволені рівнем їхніх професійних знань.

Підготовка правників в Україні здійснюється за «ступеневою» формою: можливість здобуття юридичної освіти за освітніми ступенями «молодший спеціаліст», «спеціаліст», «молодший бакалавр», «фаховий молодший бакалавр», «бакалавр», «магістр». У вступній кампанії 2021 року для правників відкрили двері 286 українських закладів освіти: 245 – «класичних», які підпорядковуються МОН України; 25 – «відомчих», які підпорядковуються центральним органам виконавчої влади; 16 – приватних. Саме відомчі заклади освіти отримали 61,8% від загального обсягу державного замовлення бакалаврів за спеціальністю 081 «Право», що суттєво перевищує обсяг, який отримали «класичні» освітні заклади. Автори вважають, що такий підхід є несправедливим щодо абітурієнтів-правників в не відповідає положенням частини 4 статті 53 Конституції України: «громадяни мають право безоплатно здобути вищу освіту в державних і комунальних навчальних закладах на конкурсній основі», тобто незалежно від підпорядкування конкретного закладу вищої освіти. Це зумовлює необхідність удосконалення положень Умов прийому на правничі спеціальності для забезпечення справедливості як вагомої складової верховенства права.

Останніми роками в Україні намагаються віднайти та запровадити ефективну модель підготовки, яка б оптимізувала та значно підвищила якість професійного рівня майбутніх правників, відповідала світовим стандартам і практикам, могла б забезпечити конкурентоспроможність кращих випускників та їх працевлаштування. Такою, згідно з Концепцією розвитку юридичної освіти, вбачають модель «наскрізної магістратури» – п'ятирічну програму підготовки юристів-магістрів одразу після здобуття вступниками повної загальної середньої освіти (бакалаврський рівень відсутній).

За результатами проведеного дослідження, автори наголошують на нагальній потребі в удосконаленні національного освітянського законодавства з урахуванням позитивного досвіду підготовки правників у зарубіжних країнах та його адаптацію до світових стандартів і практик.

Ключові слова: юридична освіта, заклади вищої освіти, здобувачі вищої освіти, вступники-правники, ступенева підготовка, єдине фахове вступне випробування, наскрізна магістратура.

Kernoz Nelia, Stechenko Kateryna. Training of lawyers in Ukraine: problems and prospects of improvement.

The article examines the problems and prospects for improving the training of lawyers in Ukraine. It is emphasized that the current state of Ukrainian legal education is close to critical: the number of law graduates is much higher than the market demand, entrants show low results in entrance exams for law and employers are dissatisfied with their level of professional knowledge.

Training of lawyers in Ukraine is carried out in the «degree» form: the possibility of obtaining legal

education in educational degrees «junior specialist», «specialist», «junior bachelor», «professional junior bachelor», «bachelor», «master». In the introductory campaign of 2021, 286 Ukrainian educational institutions opened their doors to lawyers: 245 – «classical», which are subordinated to the Ministry of Education and Science of Ukraine; 25 – «departmental», which are subordinated to the central executive bodies; 16 – private. It is departmental educational institutions that received 61.8% of the total state order of bachelors in the specialty 081 «Law», which significantly exceeds the amount received by «classical» educational institutions. The authors believe that this approach is unfair to entrants in law inconsistent with the provisions of Part 4 of Article 53 of the Constitution of Ukraine: «Citizens have the right to receive free higher education in state and municipal educational institutions on a competitive basis». This necessitates the improvement of the provisions of the Conditions of Admission to Legal Specialties to ensure justice as an important component of the rule of law.

In recent years, Ukraine has been trying to find and implement an effective training model that would optimize and significantly improve the professional level of future lawyers, meet international standards and practices, could ensure the competitiveness of the best graduates and their employment. According to the Concept for the Development of Legal Education, this is seen as a model of «end-to-end master's degree» – a five-year training program for lawyers with a master's degree immediately after completing general secondary education (no bachelor's degree).

According to the results of the study, the authors emphasize the urgent need to improve national educational legislation, taking into account the positive experience of training lawyers in foreign countries and its adaptation to international standards and practices.

Key words: legal education, institutions of higher education, applicants for higher education, entrants-lawyers, degree training, the only professional entrance test, end-to-end master's degree.

Постановка проблеми. Нинішній стан юридичної освіти в Україні є близьким до критичного: підготовкою юристів займаються сотні закладів освіти, а кількість правників-випускників в рази перевищує попит на ринку. Для порівняння зазначимо: у Федеративній Республіці Німеччина налічується тільки 44 юридичні факультети (лише один з них приватний) на кількість населення 83,2 млн. осіб. Тоді як в Україні, за даними Єдиної державної електронної бази з питань освіти (далі – ЄДЕБО) до Реєстру включено 286 закладів вищої освіти, які здійснюють підготовку фахівців за спеціальністю 081 «Право» на кількість населення 43,7 млн. осіб, тобто в 6,5 разів більше навчальних закладів на вдвічі меншу кількість населення. При цьому, абітурієнти показують низькі результати на вступних іспитах до правничої магістратури, а роботодавці не задоволені рівнем професійних знань та вмінь випускників правничих

спеціальностей, незалежно від здобутого освітнього ступеня. Чи впливає якість наданих освітніх послуг під час навчання на рівень знань здобувачів вищої освіти при вступній кампанії, результативність й ефективність розподілу місць державного замовлення в Україні для навчання на магістратурі майбутніх правників? Адаптація національного освітянського законодавства з урахуванням позитивного досвіду підготовки правників у зарубіжних країнах має стати запорукою приведення української юридичної освіти у відповідність до світових стандартів і практик, що є неможливим без внесення до нього змін.

Стан опрацювання проблематики. Питанням вдосконалення підготовки правників в Україні та оновлення моделі юридичної освіти присвячені праці В.Андрейцева, О. Галич, О. Котикової, І. Лукача, В. Поєдинка, Л. Рябовол, А.Світличної, К. Стеченко та інших науковців. Не стоять осторонь цієї проблеми практики, які активно обговорюють реформування юридичної освіти: С. Головатий, К. Грищенко, О. Дульський, І. Ромащенко, І. Шемелинець.

Метою статті є проведення системного дослідження положень чинного національного освітянського законодавства щодо проведення вступної кампанії у сфері юридичної освіти в Україні та обґрунтування необхідності їх удосконалення, адже підґрунтям працевлаштування майбутніх правників мають бути знання, що закладаються під час навчання.

Виклад основного матеріалу. З огляду на специфіку та спеціалізацію професійної діяльності юристів, цивілізовані країни світу приділяють особливу увагу підготовці майбутніх фахівців у цій галузі знань, встановлюючи високі вимоги до її здобуття як щодо тривалості навчання, так і завантаження освітньо-професійних програм. До прикладу, у Сполучених Штатах Америки можливість складення кваліфікаційного іспиту для отримання ліцензії на зайняття будь-якою юридичною діяльністю і статусу члена Союзу юристів надається лише після щонайменше восьмирічного навчання, зокрема: 4 роки – диплом бакалавра за будь-якою спеціальністю на вибір; 3 роки – програма «Juris Doctor» у правничих школах, де під час вступу, після випуску та протягом навчання (двічі на рік) складаються спеціалізовані іспити; 1 рік – програма «Master of Laws», де здобувачі вивчають конкретну галузь права і визначаються зі своєю майбутньою спеціалізацією [1]. У Французькій Республіці для зайняття будь-якою практичною юридичною діяльністю термін навчання теж є доволі тривалим: 3 роки – бакалавр права, 2 роки – майстер права, 3-4 роки (залежить від спеціальності) – доктор права [2]. Процес здобуття юридичної освіти у цих країнах є складним й дуже дорогим (не менше 50 тис. доларів/рік), тому отримати диплом вдається далеко не всім. Навіть досягнувши своєї мети, маючи статус поважних членів суспільства як фахівців-правників, вони повинні розвивати власні знання та підвищувати кваліфікацію шляхом обов'язкового щорічного професійного навчання.

Говорячи про реалії української юридичної освіти, зазначаємо, що підготовка юристів здійснюється за «ступеневою» формою: окрім загальноприйнятних бакалаврського та магістерського освітніх ступенів, передбачена можливість здобуття початкової юридичної освіти за освітніми ступенями «молодший спеціаліст», «спеціаліст», «молодший бакалавр», «фаховий молодший бакалавр». Правників в Україні готують 286 закладів вищої освіти (далі – ЗВО), з них – 245 «класичних», що підпорядковуються МОН України; 25 відомчих, що підпорядковуються МВС, Міноборони, Мін'юсту, Мінфіну, Службі безпеки України або іншим органам виконавчої влади (департаментам, адміністраціям, радам); 16 – приватних (без підпорядкування). З огляду на розподіл місць державного замовлення, пріоритет наразі надається відомчим закладам освіти: у вступній кампанії 2021 року саме вони отримали 61,8% від загального обсягу державного замовлення бакалаврів за спеціальністю 081 «Право», що суттєво перевищує обсяг, який отримали «класичні» ЗВО. При цьому, розподіл цих бюджетних місць серед відомчих освітанських закладів відбувається поза широким конкурсом: не залежить від конкурсного балу абітурієнтів. Як наслідок, ці вступники не конкурують на основі своїх знань (свого конкурсного балу) з іншими вступниками в «класичні» освітанські заклади. Так, станом на 01.10.2021 року за кошти державного бюджету України в «класичних» ЗВО загалом на бакалавраті за правничими спеціальностями навчаються 8494 особи, а у відомчих ЗВО – 4525 осіб (фактично половина усіх майбутніх правників) [3, с. 21-22]. Вважаємо, що такий підхід є несправедливим щодо абітурієнтів-правників, тому що ефек-

тивність розподілу місць державного замовлення не відповідає положенням ст. 53 Конституції України, оскільки можливість навчатись безоплатно отримують не найсильніші за конкурсом вступники.

Непередбачуваність чергової вступної кампанії викликана тим, що МОН України кожного навчального року затверджує нові Умови прийому на навчання для здобуття вищої освіти (далі – Умови), які поширюють свою дію на «класичні» ЗВО, але не є обов'язковими для відомчих ЗВО, оскільки вступ до них здійснюється відповідно до спеціальних наказів МВС, Міноборони, Мінфіну, Мін'юсту України, які закріплюють власні підходи та умови для прийому вступників на навчання за державні кошти або за кошти фізичних і юридичних осіб. На наш погляд, вимоги до абітурієнтів мають бути рівними для всіх і не залежати від підпорядкування конкретного ЗВО, що зумовлює необхідність удосконалення положень Умов прийому на правничі спеціальності для забезпечення справедливості як вагомої складової верховенства права.

Станом на 01.10.2021 року в Україні за спеціальністю 081 «Право» всього навчається 92 тисячі 789 здобувачів вищої освіти, з них: 7,2% – за освітнім ступенем молодшого спеціаліста; 0,1% – молодшого бакалавра; 13,4% – фахового молодшого бакалавра; 0,001% – спеціаліста; 61,7% – бакалавра та 17,6% – магістра (див. табл. 1). У цілому по країні за останні десять років кількість студентів-правників є стабільною та становить близько 30-35% від загального числа всіх здобувачів вищої освіти України. Для порівняння: у Федеративній Республіці Німеччина у середньому на юридичному факультеті навчається 2500-7000 студентів, що стабільно становить 3,8% від загального числа студентів німецьких вишів [4, с. 252].

Таблиця 1. Кількість здобувачів освіти, які навчаються за спеціальністю 081 «Право» за різними освітніми ступенями станом на 01.10.2021 року (за даними ЄДЕБО)

Освітній ступінь	База вступу	Кількість здобувачів освіти
«Молодший спеціаліст»	базова загальна середня освіта	5 928
	повна загальна середня освіта	602
	диплом кваліфікованого робітника	125
	диплом молодшого спеціаліста	11
«Молодший бакалавр»	повна загальна середня освіта	118
«Фаховий молодший бакалавр»	базова загальна середня освіта	7 950
	повна загальна середня освіта	3 876
	диплом кваліфікованого робітника	475
	диплом молодшого спеціаліста	95
«Спеціаліст»	диплом бакалавра	1
«Бакалавр»	повна загальна середня освіта	41 860
	диплом молодшого спеціаліста	11 021
	диплом бакалавра	4 397
«Магістр»	диплом бакалавра	16 012
	диплом магістра	318
Усього за всіма освітніми ступенями:		92 789
У т.ч.:	молодші спеціалісти	6 666
	молодші бакалаври	118
	фахові молодші бакалаври	12 396
	спеціалісти	1
	бакалаври	57 278
	магістри	16 330

Відповідно до Умов прийому для здобуття юридичної освіти за I (бакалаврським) рівнем приймаються особи, які здобули повну загальну середню освіту, або освітньо-кваліфікаційний рівень «молодший спеціаліст», або освітньо-професійний ступінь «фаховий молодший бакалавр», або освітній ступінь «молодший бакалавр» [5, с. 6]. У свою чергу, для вступників на здобуття вищої освіти за II (магістерським) рівнем за спеціальністю 081 «Право» ще у 2016 році МОН України ініціювало проведення Єдиного фахового вступного випробування (далі – ЄФВВ) в якості експерименту з можливістю «перехресного вступу» для бакалаврів-неправників.

З 2017 року набір на правничу магістратуру проводиться за обов'язковою технологією зовнішнього незалежного оцінювання (далі – ЗНО), яке складається з трьох блоків: «Право», «Тест загальних навчальних правничих компетентностей (далі – ТЗНПК)» та «Іноземна мова». Позитивні результати такого випробування-експерименту зумовлені спрощеною програмою тестових завдань по всім блокам. З 17.08.2020 року наказом МОН України було введено в дію Стандарт вищої освіти для II (магістерського) рівня вищої юридичної освіти, який закріпив додаткову вимогу до правил вступу – наявність I (бакалаврського) рівня вищої освіти за правничою спеціальністю [6], проте 23.05.2021 року можливість «перехресного вступу» для бакалаврів-неправників була відновлена на підставі рішення суду [7], а вже з 13.10.2021 року знову заборонена новими Умовами прийому на навчання правників у 2022 році [5].

Аналізуючи статистичні показники вступних кампаній, зазначаємо, що у 2021 році для проходження ЄФВВ зареєструвалось 16 тис. абітурієнтів-бакалаврів, з них поріг «склав/не склав» з блоку «Право» подолали – 9096 осіб (56,9%). У 2020-2021 навчальному році для здобуття II освітнього рівня «магістр» за спеціальністю 081 «Право» на основі I рівня «бакалавр» до українських ЗВО було подано 27918 заяв, а зараховано на навчання в магістратуру лише 8035 осіб [8, с. 28-29] (близько 30% від бажаних). Тоді як, у 2016-2017 р.р. кількість зарахованих була однакова – по 12000 осіб, у 2018 р. – трохи більше 10000, у 2019 р. – майже 6000 [9, с. 95].

Отже, кількість зарахованих на правничі спеціальності з кожним роком критично знижується, що зумовлено: недосконалістю національного освітнього законодавства, якістю надання освітніх послуг, недоліками вступних кампаній, рівнем знань здобувачів вищої освіти, перенасиченістю правників на ринку праці, складністю працевлаштування, пандемією Covid-19.

Разом з тим, встановлюючи підвищені вимоги до вступу й ускладнюючи процедуру проходження (зокрема два блоки складаються одночасно:

«Право» (100 завдань – 125 хвилин) і «ТЗНПК» (30 завдань – 75 хвилин)), чи досягається мета такого вступного випробування, а саме – перевірка знань здобувачів вищої освіти й забезпечення доступності освіти, недотримання якої призведе до порушення права на освіту, гарантованого статтею 53 Конституції України? Складаючи ЄФВВ, кожного року абітурієнти-правники у соцмережах масово висувують претензії щодо невідповідності тестових завдань за складністю рівню професійних компетентностей, затверджених освітньо-професійними програмами для бакалаврів-правників, великої кількості граматичних помилок в них, відсутності однозначних нормативно-обґрунтованих відповідей на них, ускладненням підготовки через пандемію. Здавалося б, типова ситуація для невдоволених здобувачів вищої освіти, які не змогли впоратись із завданнями й шукають цьому виправдання. Але, створення вступниками ініціативної групи «Vona Fides» з метою справедливого оцінювання їхніх знань, звернення до освітнього омбудсмена із закликом знизити пороговий бал, розгорнуті обґрунтування викладачами університетів недосконалості питань і запропонованих відповідей на них, виступи-підтримки практикуючого адвоката Олександра Дульського у ЗМІ – надали ситуації величезного розголосу, що спонукало МОН України відреагувати на неї. Склалась парадоксальна ситуація: фахова комісія, якій був наданий цілий рік для складення професійних тестових завдань, після проведення ЄФВВ та оголошення попередніх результатів двічі збиралась «з метою вирішення непорозумінь» (за словами представника відділу нормативного забезпечення вищої освіти МОН України) і протягом тижня шукали відповідну нормативно-правову базу для обґрунтування опублікованих начебто правильних відповідей. У свою чергу, учасники тестування надсилали скарги-звернення, за результатами розгляду яких, фахова комісія з питань оцінювання виконання завдань з блоку «Право» своїми ухвалами у 2020 році дискваліфікувала лише чотири питання (36, 75 – основна сесія; 71, 78 – додаткова сесія) із шістнадцяти оскаржуваних; у 2021 році – вісім питань (23, 29, 89 – основна сесія; 21, 82, 88, 89, 98 – додаткова сесія) із більше двадцяти оскаржуваних, а у питанні 53 основної сесії взагалі виявилось дві однакові правильні відповіді. У зв'язку з цим, чи є виправданим пороговий бал «склав/не склав» для блоку «Право», який підвищується з кожним роком: у 2020 році – 30 правильних відповідей (тестових балів); у 2021 році – 35.

Зауважуємо: визначення судової юрисдикції щодо справ про оскарження результатів ЄФВВ та рішень фахової комісії було вирішено лише у 2020 році постановою Верховного Суду і віднесено до юрисдикції адміністративних судів [10]. Дана ситуація доводить: завжди треба звертатися за захистом своїх порушених прав у разі їх обґрунто-

ваності, навіть у доволі суперечливих випадках, розраховуючи на торжество, а не торжество справедливості [11].

Цьогоріч ударом для магістрів-правників стало схвалення Комітетом Верховної Ради України з питань освіти у квітні 2021 проекту Концепції розвитку юридичної освіти (далі – Концепція), в якому запропоновані положення про введення Єдиного державного кваліфікаційного іспиту (далі – ЄДКІ) як виключної форми проведення атестації магістрів, які навчаються за спеціальністю 081 «Право» [12]. Пілотне проведення ЄДКІ планувалось ще на жовтень 2020 року, але постійно переносилось. Останньою офіційно прогнозованою датою проведення ЄДКІ було 30.11.2021 року. Але МОН України 08.12.2021 року направило лист до ЗВО, у якому передбачено, що з урахуванням епідеміологічної ситуації в країні, атестація випускників правничої магістратури (вступників 2020 року) здійснюється у формі визначеній самими ЗВО; а для випускників правничої магістратури, які вступили у 2021 році – у II семестрі цього навчального року буде організоване безкоштовне пробне складання ЄДКІ на основі технологій стандартизованого тестування у комп'ютерному форматі [13]. Таке рішення МОН України є доволі прогнозованим: програма ЄДКІ була затверджена лише в жовтні 2021 року, а організація призначеного на 30.11.2021 року тестування за такі короткі строки видавалась просто неможливою. Але цікавим і вартим роздумів є факт проведення 14.12.2021 року ЄДКІ для випускників магістратури спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування», незважаючи на епідеміологічну ситуацію, на відміну від правничих спеціальностей. Тому, є підстави припустити, що в Україні не готові до повноцінного впровадження такої форми атестації магістрів-правників.

Перехід на підготовку студентів-правників виключно за освітнім ступенем «Магістр» впливає із змісту п. 2 Спільної декларації міністрів освіти Європи «Європейський простір у сфері вищої освіти» (Болонської конвенції) від 19.06.1999 р. як угоди щодо стандартизації підходів до організації навчального процесу й функціонування вищої школи в ЄС: «освітній ступінь, який присвоюється по завершенні I (бакалаврського) циклу, повинен відповідати вимогам європейського ринку праці як належний рівень кваліфікації» [14].

Таким чином, в Україні намагаються віднайти та запровадити ефективну модель підготовки, яка б оптимізувала та значно підвищила якість професійного рівня майбутніх правників, відповідала світовим стандартам і практикам, могла б забезпечити конкурентоспроможність кращих випускників та їх працевлаштування. Такою, згідно з Концепцією розвитку юридичної освіти, вбачають модель «наскрізної магістратури» – п'ятирічну програму підготовки юристів-магістрів одразу після здобуття вступниками повної загальної середньої освіти (бакалаврський рівень відсутній).

Фундацією «DEJURE» було проведено дослідження, присвячене аналізу систем підготовки юристів у країнах Європейського Союзу, опису їхніх переваг та недоліків (див табл. 2). Зокрема, у аналітичному звіті зазначено, що у Болгарії, Італії, Німеччині, Польщі, Угорщині та Чехії підготовку правників здійснюють за *наскрізною системою*, тобто навчання відбувається безперервно впродовж 4–6 років. Натомість у Бельгії, Греції, Данії, Естонії, Ірландії, Іспанії, Кіпрі, Латвії, Литві, Нідерландах, Португалії, Словаччині, Словенії, Фінляндії, Франції, Хорватії та Швеції підготовка правників відбувається за *класичною ступеневою системою* бакалавр-магістр. В Австрії передбачена *змішана система*: наскрізна з можливістю ступеневої [15, с. 15].

Таблиця 2. Переваги й недоліки наскрізної та ступеневої систем (форм) підготовки вступників-правників

<i>Наскрізна система підготовки</i>	<i>Ступенева система підготовки</i>
Переваги:	
студентам не доводиться двічі складати вступні та випускні іспити, двічі готувати й захищати кваліфікаційну роботу;	ступінь вищої освіти через 3–4 роки навчання в університеті й можливість працювати (щоправда, не в регульованих правничих професіях);
унеможливує перехресний вступ;	можливість змінити університет або спеціальність після закінчення бакалаврату;
убезпечує від надмірно вузької спеціалізації навчання на магістратурі;	можливість наукової спеціалізації під час навчання в магістратурі;
Недоліки:	
більш комплексно готує правника до майбутньої роботи;	визначаючи стаж роботи в галузі права, необхідний для здобуття права на заняття певних юридичних посад (судді, нотаріуса, адвоката, приватного виконавця тощо), в стаж роботи враховується тривалість роботи на інших посадах після здобуття повної вищої юридичної освіти за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста та/або магістра, підтверджених дипломом
забезпечує ступенем, необхідним для доступу до регульованих правничих професій (суддів, адвокатів, тощо)	

Отже, очевидними для вступників-правників є переваги наскрізної системи підготовки, що пропонується Концепцією. Освітнянськими законами, як елемент впровадження Болонського процесу в Україні, закріплена система кредитів на основі Європейської системи трансферу оцінок (ECTS), але моделі «наскрізної магістратури» не передбачено. Тому, виникає нагальна потреба в удосконаленні національного освітнянського законодавства з урахуванням позитивного досвіду підготовки правників у зарубіжних країнах та його адаптацію до світових стандартів і практик.

Висновки та пропозиції. Таким чином, сьогодні в Україні діє достатньо розгалужена ступенева система підготовки правників. Завершення підготовки за кожним освітнім рівнем («молодший спеціаліст», «молодший бакалавр», «фаховий молодший бакалавр», «спеціаліст», «бакалавр», «магістр») гарантує здобуття відповідного обсягу компетентностей, які мають надавати здобувачу освіти окремі професійні знання й навички. Для спеціальності «Право» затверджені стандарти вищої освіти I (бакалаврського) та II (магістерського) рівнів. Але, на наш погляд, щоб українська юридична освіта була якісною та відповідала світовим стандартам і практикам, пропонуємо:

по-перше, привести Умови прийому на навчання з правничих спеціальностей для здобуття вищої освіти щодо конкурсних засад у відповідність до положень ч. 4 ст. 53 Конституції України, оскільки: «громадяни мають право безоплатно здобути вищу освіту в державних і комунальних навчальних закладах на конкурсній основі», тобто незалежно від підпорядкування конкретного закладу вищої освіти;

по-друге, закріпити в національному законодавстві про освіту для правничих спеціальностей модель «наскрізної магістратури» як оптимальну;

по-третє, внести зміни до параграфу 2 глави 11 розділу II Кодексу адміністративного судочинства України шляхом доповнення переліку термінових адміністративних справ новою категорією – «оскарження рішень фахових комісій щодо результатів випробувань» незалежно від їх назв (ЄФВВ чи ЄДКІ), що сприятиме підвищенню ефективності захисту прав, свобод та інтересів абітурієнтів, розгляду їхніх заяв у короткі строки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Conditions of admission to the academic programs 'Law, Justice and Public servers' in Arizona State University. URL: <https://webapp4.asu.edu/programs/t5/programs/AreaOfInterest/12/graduate/false>.
2. Règlement intérieur de l'université D'Aix-marseille: approuvé par le conseil d'administration en sa séance du 16 juillet 2013. URL: https://daji.univ-amu.fr/sites/daji.univ-amu.fr/files/ca_deliberations/2013.07.16_-_reglement_interieur_amu_approuve_par_le_ca_du_16_juillet_2013.pdf.
3. Гігаурі А., Грищенко К., Тактакішвілі Ч., Шемелинець І. Навчання поліції та правнича освіта: досвід Грузії та можливі уроки для України. Київ, 2021. 39 с.
4. Антропов Р.В. История развития юридического образования в Германии: сущность, модели и этапы эволюции. *Genesis: исторические исследования*. 2015. № 4. С. 251-264.
5. Про затвердження Умов прийому на навчання для здобуття вищої освіти у 2022 році: Наказ МОН України № 1098 від 13.10.2021 року. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/vstup-2022/11/30/Nakaz.MON-1098.Umovy.pryyomu.VO.2022.pdf>.
6. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 081 «Право» галузі знань 08 «Право» для другого (магістерського) рівня вищої освіти: Наказ МОН України № 1053 від 17.08.2020 року. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vyshcha/standarty/2020/08/081-pravo-magistr.pdf>.
7. Постанова Шостого апеляційного адміністративного суду у справі №640/31169/20 від 06.04.2021 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96079799>.
8. Шемелинець І., Грищенко К. Вступна кампанія 2020 року на здобуття юридичної освіти за спеціальностями 081 «Право» та 293 «Міжнародне право». Аналітичний огляд. Київ, 2020. 36 с.
9. Аналітичне дослідження результатів вступних випробувань на здобуття ступеня магістра за спеціальностями 081 «Право» та 293 «Міжнародне право» у 2019 році. Київ, 2019. 115 с.
10. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 761/9550/17 від 06.05.2020 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89621251>.
11. Стеченко К.Л. Оскарження результатів ЄФВВ як новий напрям захисту прав абітурієнтів-правників в Україні. *Захист прав здобувачів освіти в адміністративних судах*. Апробація на Творчому конкурсі есе Касаційного адміністративного суду Верховного Суду. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1144589/>.
12. Концепція розвитку юридичної освіти. URL: http://kno.rada.gov.ua/news/main_news/75465.html.
13. Про атестацію здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня: Лист МОН України № 1/12460-21 від 08.12.2021 року. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-atestaciyu-zdobuvachiv-vishoyi-osviti-drugogo-magisterskogo-rivnya>.
14. Спільна декларація міністрів освіти Європи «Європейський простір у сфері вищої освіти» № 994_525 від 19.06.1999 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_525.
15. Грищенко К., Крейденкова В., Шемелинець І. Наскрізна фахова підготовка правників: переваги, недоліки, міжнародний аспект. Аналітичний звіт. Київ, 2021. 28 с.